

ფოლკლორი – ნაციონალური იდენტობის საცავი
და კულტურათაშორისი კომუნიკაციის საშუალება
**Folklore – Reservoir of National Identity Folklore
in Multicultural Society**

Nana Gelashvili

Georgia, Tbilisi

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

**Intercultural Communications on the Light of Japan-Chinese
Historical Relations**

In the treasures of world civilizations China occupies a prominent place. Its civilization is one of the oldest, highly original and rich. Therefore, China has been a kind of benchmark for neighboring countries. As of relations China with the western world, in this regard the “Great Silk Road” was of great importance. This road brought West and the Asian region together through the transcontinental trade route. The Caravans moving on this road not only had trade goods, but also exchanged cultures, spread religious ideas, spiritual values, folklore and other traditions.

This time attention is focused on intercultural communications between China and Japan. Based on such communications, a qualitatively new, albeit harmonious mix of traditional and foreign cultures was formed. Its is noteworthy that even though Japan captured many achievements of Chinese civilization, it maintained its nationality and identity.

Key words: civilization, China, Japan, Silk road.

ნანა გელაშვილი

საქართველო, თბილისი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები იაპონა-ჩინეთის ისტორიული ურთიერთობების შუქზე

მსოფლიო ცივილიზაციათა საგანძურში გამორჩეული ადგილი უჭირავს ჩინეთს. მისი ცივილიზაცია ერთ-ერთი უძველესია, იმავდროულად უადრესად თვითმყოფადი და მდიდარი. სწორედ ამით იყო განპირობებული, რომ ჩინეთი თავისი მრავალმხრივი მიღწევებით უკვე შორეულ წარსულში ერთგვარ ეტალონს წარმოადგენდა მეზობელი ქვეყნებისა და ხალისათვის. რაც შეეხება გარე სამყაროსთან ჩინეთის ურთიერთობებს, ამ კუთხით უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ძვ.წ. მე-2 საუკუნეში გაკვალულ „აბრეშუმის დიდ გზას“, რომელმაც ერთმანეთს შეახვედრა დასავლეთი და აზიის რეგიონი პირველი ტრანსკონტინენტური სავაჭრო მაგისტრალის მეშვეობით. იმ დროიდან მოყოლებული, ამ გზაზე სავაჭრო ქარავნები მოძრაობდა ცენტრალურ და აღმოსავლეთ აზიაში, ირანში, ამიერკავკასიის და ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნებში. ძირითადი პროდუქციის – აბრეშუმის გარდა, ჩინეთიდან გაჰქონდათ სხვადასხვა მეტალი, ძვირფასი ქვები, ხელოსნობის ნაწარმი, ფუფუნების საგნები, ჭურჭელი. გარდა სავაჭრო დანიშნულებისა, აბრეშუმის გზას ჰქონდა ტრანსკულტურული ხიდის დანიშნულება შორეულ აღმოსავლეთს, ევროპას, ჩრდილოეთ აფრიკასა და აზიის დანარჩენ ნაწილებს შორის. ამ ჭრილში ხაზგასასმელია, რომ ვაჭრებსა და მოგზაურებს, გარდა საქონლისა, გადაჰქონდათ მშობლიური, ასევე უცხოური კულტურის ელემენტები ერთი ადგილიდან მეორეზე. მათი მეშვეობით მიმდინარეობდა კულტურათა გაცვლა, რელიგიური იდეების და სულიერი ფასეულობების გავრცელება, სხვადასხვა ტექნოლოგიების, ფოლკლორის და ტრადიციების გაცნობა-გაზიარება.

გამომდინარე იქედან, რომ მსოფლიოს ხალხთაგან ზოგი ადრე გამოჩნდა ისტორიის ასპარეზზე, ნაწილი კი – შედარებით გვიან, იმთავითვე გამოიკვეთა კულტურათა ურთიერთგავლენის პროცესები. ამასთან, ზოგან ეს ძალისმიერი მეთოდებით ხდებო-

და, ზოგ შემთხვევებში – ნებაყოფილობით. ნებისმიერ შემთხვევაში კონკრეტულ ეროვნულ კულტურაში უცხო ელემენტების შეჭრა მკაცრი შინაგანი კანონებით მიმდინარეობდა, რაც სხვადასხვა ფაქტორით იყო განპირობებული – კერძოდ, ამა თუ იმ ეთნოსის და ქვეყნის განვითარების დონით, ადათ-წესებით, მენტალობით, სარწმუნოებით, გეოგრაფიული ადგილმდებარეობით და ა.შ. გასათვალისწინებელია ასევე სხვადასხვა ეროვნებათა და სახელმწიფოთა შორის არსებული ურთიერთობების ფორმები (გელაშვილი 2005: 101).

მსოფლიოს ხალხთა ისტორიაში მრავლად მოიპოვება ცივილიზაციათა შეჯახებისა და დიალოგის მაგალითები, რის შედეგადაც თვისობრივად ახალი, ტრადიციულისა და უცხოურის ჰარმონიულად ნაზავი კულტურის ფორმირება ხდებოდა. ამგვარი სინთეზის ერთ-ერთ თვალსაჩინო ნიმუშს წარმოადგენს ადრეული ხანის ჩინეთის ზეგავლენის საფუძველზე ფორმირებული კულტურა აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში. ამჯერად ჩვენი ყურადღება ფოკუსირებულია კულტურათაშორისი კომუნიკაციების ცალკეულ სემენტებზე ისტორიულ წარსულში ჩინეთსა და იაპონიას შორის. ამთავითვე უნდა აღინიშნოს, რომ იაპონიის არქიპელაგზე მოსახლე ხალხის კულტურა სხვადასხვა ანთროპოლოგიური და ცივილიზაციური კომპონენტების ურთიერთკავშირის საფუძველზე ყალიბდებოდა. მათგან ყველაზე ძლიერი კონტინენტური – კერძოდ, ჩინური გავლენა იყო, რომელიც საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე გრძელდებოდა, ძველი წელთაღრიცხვის მე-3 საუკუნეიდან ახალი წელთაღრიცხვის მე-8 საუკუნის მიწურულამდე. თუმცა, მომდევნო ხანებშიც კონტინენტთან კონტაქტები ფრიად მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა იაპონურ რეალობაში (ტეიმსი 2009:33-34). იმ დროს, როცა იაპონიის არქიპელაგის მოსახლეობა დიდი ხნის მანძილზე ქვის ხანის ეპოქაში იმყოფებოდა, ჩინეთი უკვე მაღალგანვითარებულ მძლავრ იმპერიას წარმოადგენდა, რომელიც ეტალონად იქცა ჩამოყალიბების პროცესში მყოფი მეზობელი სახელმწიფოებისათვის.

იაპონია, რომელიც სამყაროს შორეულ განაპირა ზოლში, წყლების გარემოცვაში იყო მოქცეული, შედარებით გვიან გამოჩნდა მსოფლიო ისტორიის ასპარეზზე, დაახლოებით ახალი წელთაღრიცხვის მე-3 საუკუნეში (როდესაც იქ ადრეკლასობრივი

სახელმწიფოს – იამატოს ფორმირების პროცესი დაიწყო). მე-8 საუკუნის დასაწყისში კი იაპონიამ თამამად შეაბიჯა ცივილიზებული სამყაროს არეალში და აქტიურად ჩაება აზიის რეგიონის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ საერთაშორისო ურთიერთობებში. რაც შეეხება ჩინურ ზეგავლენას, ის აისახა იაპონიის როგორც მატერიალურ, ისე სულიერ კულტურაზე. ჯერ კიდევ ძვ. წ. მე-3 საუკუნეში ჩინეთიდან მიგრირებულთა საშუალებით იაპონიის არქიპელაგზე შეადგინა ლითონის იარაღებმა და მათი დამუშავების ტექნოლოგიამ, მიწათმოქმედებამ, ბრინჯის კულტურამ, ხელოსნობის სხვადასხვა დარგმა. მოგვიანებით, მე-5 საუკუნეში ჩინეთიდან იაპონიაში იეროგლიფური დამწერლობა გავრცელდა, რამაც ბიძგი მისცა ლიტერატურის, საისტორიო მწერლობის, სხვადასხვა სამეცნიერო დარგების და სწავლა-განათლების სისტემის განვითარებას (სილიჩევი 1998:70). მე-6 საუკუნეში, კორეის გზით, არქიპელაგზე ფილოსოფიურ-რელიგიურმა მოძღვრებებმა – ბუდიზმმა, კონფუციონიზმმა და ტაოიზმმა შეადგინა. გამორჩეულად მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ბუდიზმის როლი საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, განსაკუთრებით კი კულტურაში. ჩინეთის ნიმუშით მიმდინარებდა ქვეყანაში სახელმწიფოს მართვის ინსტიტუტების ფორმირება, საკანონმდებლო აქტების შექმნა, ქალაქების დაპროექტება-აღმშენებლობა და ა.შ. (გელაშვილი 2012:52).

მიუხედავად იმისა, რომ იაპონიამ კონტინენტური ცივილიზაციის მონაპოვარი დიდი დოზით გადაიღო, ის მუდამ ინარჩუნებდა ეროვნულ მენტალობას და თვითმყოფადობას. მართალია, მატერიკი იაპონიისათვის ერთგვარ დონორს წარმოადგენდა, თუმცა ეს არ გულისხმობდა მის სრულ დამოკიდებულებას გარე იმპულსებზე. რეალურად, ჩინეთის გავლენით, იაპონიაში მხოლოდ დაჩქარდა პირველყოფილი თემური წყობილების რღვევის ადა ადრეკლასობრივი სახელმწიფოს ფორმირების პროცესი. ამ კონტექსტში ხაზგასასმელია, რომ არქიპელაგის უძველეს ადგილობრივ მოსახლეობას – აინებს (იგივე – ემიშებს) ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში უცხო ცივილიზაციური მონაპოვარის შეთვისება-გადამუშავების სპეციფიკური უნარი გამოუმუშავდათ. კერძოდ, უცხოეთიდან გადმოღებული ელემენტები შემოქმედებითად გარდაიქმნებოდა, ახალ თვისებებს იძენდა

და ადგილობრივ ტრადიციებს ორგანულად ერწყმოდა (იენაგა 1972: 13). საყურადღებოა, რომ იაპონიის მხრიდან წაბამვა ხდებოდა ნებაყოფლობით და ქვეყანაში ფეხს იკიდებდა ის ინსტიტუტები, იდეები და ინოვაციები, რაც არ ეწინააღმდეგებოდა დამკვიდრებულ ადგილობრივ ნორმებს. ამ კუთხით, კულტურათაშორისი გავლენების კვლევისას, იაპონია შეიძლება იდეალურ „პოლიგონად“ ჩათვალოს, რომელიც ძალადობის ან გარედან ზეწოლის აქტებით არ ყოფილა დამძიმებული (ჟუკოვი 1999: 10).

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო იაპონელთათვის ჩინური იეროგლიფების ათვისება. საქმე ის იყო, რომ ახ. წ. მე-5 საუკუნემდე იპონელებს საკუთარი დამწერლობა არ გააჩნდათ. 405 წელს იაპონიაში კორეის ნახევარკუნძულიდან ელჩობა ჩავიდა, მის შემადგენლობაში სწავლულებიც იყვნენ, რომლებმაც იქ ჩინური იეროგლიფებით დაწერილი სხვადასხვა სახის ლიტერატურა ჩაიტანეს. სწორედ იმ დროიდან დაიწყო იაპონიაში ჩინური დამწერლობის შესწავლა, დასაბამი მიეცა მატთანების, ედიქტების, მითების, ლეგენდების, ლიტერატურული და ისტორიული ნაწარმოებების წერილობით გაფორმებას (სენსომი 1978:43). მართალია, იაპონელებმა ჩინური იეროგლიფები იაპონური ენის ფონეტიკურ წყობას მიუსადაგეს, მაგრამ სირთულეებს ქმნიდა ის გარემოება, რომ იაპონური და ჩინური ენები რადიკალურად განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან. აქედან გამომდინარე, გაჩნდა გარკვეული ცვლილებების შეტანის აუცილებლობა ჩინურ იეროგლიფებში. შედეგად, მე-9 საუკუნეში იაპონელმა სწავლულებმა შექმნეს დამწერლობის ინოვაციური ფონეტიკური სისტემა – კატაკანა და ჰირაგანა (პრონიკოვი 1991:12-13). საკუთარი დამწერლობის შექმნა უდიდესი მნიშვნელობის მქონე მოვლენას წარმოადგენდა იაპონიისათვის. მან ხელი შეუწყო განათლების სისტემის აღმავლობას, მეცნიერებისა და კულტურის სხვადასხვა დარგების განვითარებას. მართალია, იაპონური მითოლოგია, ფოლკლორი და ლიტერატურა სახელმწიფოს ფორმირებამდე დიდი ხნით ადრე ჩაისახა, მაგრამ ზემოთ აღნიშნული მიზეზის გამო, მათი წერილობითი გაფორმება გვიან მოხდა.

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები ჩინეთს და იაპონიას შორის სათანადოდ აისახა ასევე ფილოსოფიურ-რელიგიურ

მოდღვრებათა შუქზე. მე-6 საუკუნის შუა ხანებში ჩინეთიდან იაპონიაში (კორეის გზით) გავრცელება დაიწყო ბუდიზმმა, კონფუციონიზმმა და ტაოიზმმა. მათგან განსაკუთრებით ძლიერი აღმოჩნდა ბუდიზმის როლი საზოგადოებრივი ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროში, რომელსაც მისი თანამდევნი კულტურის გავრცელება მოჰყვა იაპონიის მიწა-წყალზე. ეს იყო ე. წ. არისტოკრატიული ანუ ელიტარული კულტურა, რომლის მეშვეობითაც იაპონია კონტინენტზე აღმოცენებული სკულპტურის, ხუროთმოძღვრების, სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნების დახვეწილ და მაღალმხატვრულ ტექნიკას ეზიარა. ბუდას მიმართ თაყვანისცემის აღძვრაში დიდ როლს ასრულებდა აგრეთვე ბუდისტური საკულტო ნაგებობების ესთეტიკური მიმზიდველობა, რამდენადაც მათი, როგორც გარეთა, ისე შიდა ნაწილები ფერადოვანი გამით, პომპეზურობითა და დიდებულებით გამოირჩეოდა (გელაშვილი 2012:66).

რაც შეეხება კონფუციონიზმს, ძველ და შუა საუკუნეების ჩინეთში ის უამრავი ფუნქციის მომცველი იყო: სახელმწიფო იდეოლოგიის, ძირითადი რელიგიური მოძღვრების, პოლიტიკური პროცესების და ადმინისტრაციული სისტემის მარეგულირებელი ფუნქციის. ის მნიშვნელოვანწილად ხელს უწყობდა ასევე ჩინური კულტურული ეთნოცენტრიზმის გაძლიერებას (ლი 2014: 37-41). იაპონიაში კონფუციონიზმმა გარკვეული დოზით სახეცვლილება განიცადა და მყარი ბერკეტები მოიპოვა განათლების, სწავლა-აღზრდის, იურისპრუდენციის და ადმინისტრაციული მმართველობის სფეროებში. კონფუციონიზმის პარალელურად გავრცელდა იაპონიაში ტაოიზმი. ისევე როგორც კონფუციონიზმმა, მან იქ რამდენიმე განსხვავებული ინტერპრეტაცია შეიძინა, რაც უშუალო კავშირში იყო ადგილობრივ ტრადიციულ ნორმებთან და საზოგადოების მიერ შემუშავებულ სპეციფიკურ წარმოდგენებთან სამყაროზე. ამის საფუძველზე ტაოიზმმა მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა იაპონური კულტურის ცალკეულ სემანტიკებზე, ლიტერატურაზე, ასევე ტრადიციებზე, პოპულარული გახდა ტაოსური ლეგენდები და სხვ. (გელაშვილი 2012: 79-80).

მე-9 საუკუნეში შექმნილი კონკრეტული ისტორიულ-პოლიტიკური ვითარების გამო, ჩინეთთან ოფიციალური ურთიერთობები შეწყდა და იაპონიამ დამოუკიდებელი გზით, თანაც დიდი აღმასვლით განაგრძო განვითარება. თამამად შეიძლება

ითქვას, რომ იაპონიამ წარმატებით გაართვა თავი კონტინენტურ ცივილიზაციასთან გარკვეულ ზღვარამდე ასიმილაციას და ისტორიული განვითარების კონკრეტულ ეტაპზე მისგან თანდათან გათავისუფლდა. იმავდროულად მან დაასრულა თავისი თვითმყოფადობის ფორმირების პროცესიც. ყოველივე ამის საფუძველზე, კონტინენტური ზეგავლენის კვალი იაპონიაზე ჯერ შესუსტდა, მოგვიანებით კი – გაქრა. მართალია, საუკუნეთა მანძილზე იაპონია ჩინეთთან ურთიერთობას აგრძელებდა (პერიოდული ინტერვალების გამოკლებით), მაგრამ ეს უკვე პარიტეტულ პრინციპებზე დაფუძნებული ურთიერთობები იყო.

დამოწმებანი:

გელაშვილი 2005: გელაშვილი ნ. *ურთიერთგავლენის საკითხისათვის აღმოსავლურ კულტურაში*. ქ. კულტურის ისტორიისა და თეორიის საკითხები, XXII, თბილისი. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2005.

გელაშვილი 2012: გელაშვილი ნ. *იაპონია საუკუნეთა ლაბირინთებში*. თბილისი: გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2012.

იენაგა 1972: Иэнага С. *История Японской культуры*. Москва: издательство «Прогресс», 1972.

ლი... 2014: Li Ji, Wang Yueqing (editors-in-chief). *An Introduction to Chinese classics: Confucianism, Taoism and Buddhism*. Beijing: “Jiangsu people’s publishing house”, 2014.

პრონიკოვი ... 1999: პრონიკოვი ვ., ლადანოვი ი. *იაპონელები*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“, 1991.

ჟუკოვი 1999: Жуков А. Е. (редактор). *История Японии, I*. Москва: издательство «Институт Востоковедения РАН», 1999.

სენსომი 1978: Sansom G. B. *Japan: A short Cultural History*. California: Stanford University Press. 1978.

სილიჩევი 1998: Силичев Д. А. *Культурология*, Москва: издательство «Приор», 1998.

ტიმსი 2009: Теймс Р. *Япония: история страны*. Москва – Санкт-Петербург: издательство «Эксмо», 2009.